

A KORONAVÍRUS-JÁRVÁNY GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI KÖVETKEZMÉNYEI JÓZSEFVÁROSBAN

Hunyadi Bulcsú

Molnár Csaba

2020. szeptember

POLITICAL CAPITAL
POLICY RESEARCH & CONSULTING INSTITUTE

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**
Büro Budapest

IMPRESSZUM

© Friedrich-Ebert-Stiftung – Political Capital, 2020

Felelős kiadó és szerkesztő: Political Capital

Szerzők: Hunyadi Bulcsú (Political Capital) – Molnár Csaba (Political Capital)

Adatfelvétel: Medián Közvélemény- és Piackutató Intézet

Kiadó: Friedrich-Ebert-Stiftung – Political Capital, Budapest

Ezen kiadvány a szerzők saját véleményét tartalmazza, mely nem feltétlenül tükrözi a Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) hivatalos álláspontját.

A Friedrich-Ebert-Stiftung által publikált kiadványok kereskedelmi forgalomba kizárólag a FES előzetes írásos engedélyével kerülhetnek.

TARTALOMJEGYZÉK

IMPRESSZUM	2
BEVEZETÉS	4
VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	5
A VÁLSÁG ORSZÁGOS HATÁSA	7
KERÜLETI KÖRÜLMÉNYEK	9
Szociális és egészségügyi környezet	9
Politikai és gazdasági környezet	12
A JÁRVÁNY HATÁSA ÉS TÁRSADALMI-GAZDASÁGI KÖVETKEZMÉNYEI	15
Egzisztenciális érintettség	15
Aggodalmak	17
A járványkezeléssel kapcsolatos elégedettség	18
Egyes válságkezelő intézkedésekkel való egyetértés	19
Fejlesztési támogatások elvonása	20
Társadalmi csoportok közötti feszültségek	21
Kerületi problémák	22
Milyen irányba mennek a dolgok?	22
POLITIKAI ATTITŰDÖK	24
Pártpreferenciák	24
A pártválasztás és a kerület megítélése	25
FORRÁSOK, IRODALOMJEGYZÉK	28

BEVEZETÉS

Magyarországon a koronavírus-járvány megjelenése után, 2020. március 11-én veszélyhelyzetet hirdettek ki, amelyet követően különleges jogrend és számos korlátozás lépett életbe egészen június közepéig. Az emberek megszokott élete a kijárási korlátozások miatt megváltozott, a gazdaság egy része és számos intézmény működése leállt.

Esettanulmányunkban bemutatott vizsgálatunk arra irányul, hogy ez az időszak milyen gazdasági, társadalmi következményekkel járt Budapest VIII. kerületében, a főváros egyik legsokszínűbb és legnehezebb helyzetben lévő kerületében.

A tanulmány alapját képező felmérést 2020. július 13-a és 17-e között készítette a Medián Közvélemény- és Piackutató Kft. 600 véletlenszerűen kiválasztott VIII. kerületi lakos CATI módszerű telefonos megkérdezésével. A véletlen mintavételből elkerülhetetlenül adódó kisebb torzulásokat a KSH népszámlálási adatai alapján matematikai eljárással, úgynevezett többszemponútú súlyozással korrigálták, így az eredmények jól tükrözik a vizsgált népesség demográfiai összetételét. Az adatok hibahatára a teljes mintára vonatkozóan ± 4 százalék.

Köszönettel tartozunk a Friedrich Ebert Alapítványnak, Jörg Bergstermannak, Beate Martinnak és Molnár Jánosnak azért, hogy támogatták a kutatás elkészítését és a tanulmány létrejöttét.

A Szerzők

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

- A kedvezőtlen kerületi adottságok és feltételek (pl. a fővárosi átlagnál rosszabb szociális helyzet, kedvezőtlen lakásviszonyok) ellenére Józsefvárosban a koronavírus-járvány első hulláma végül nem volt súlyos lefolyású. Nem volt kiemelkedő a megbetegedések száma, nem alakultak ki gócpontok a kerületben, így a járvány kezelése összességében sikeresnek volt mondható.
- A járvány okozta gazdasági válság több embert érintett, mint maga járvány. A kutatás szerint a megkérdezettek több mint fele (51%) nyilatkozott úgy, hogy romlott a háztartásának anyagi helyzete a járvány miatt. 30 százaléknak csak kis mértékben, de 21 százaléknak jelentősen. Utóbbi arány 3 százalékponttal több mint a Társi által mért országos 18 százalék. 15 százalékuk nyilatkozott úgy, hogy elveszítette a munkáját, ez az országosan mért érték kétszerese. A járvány gazdasági visszaesését a középfokú és annál alacsonyabb iskolai végzettségűek szenvedték el elsősorban, a diplomások kevésbé voltak érintettek. Leginkább az iskolázottság védett tehát a válság ellen. Egyes szektorok kiemelten érintettek: ilyen a turizmus, vendéglátás – a kerületben a munkájukat elvesztett válaszadók 24%-a ebben dolgozott.
- A válság rövid távon nem befolyásolta jelentősen sem a kormány, sem a helyi önkormányzat általános megítélését. Általában a járványkezelést illetően a kormány és az önkormányzatok megítélése között nincs nagy különbség: az 1-5 skálán adott osztályzatok alapján a kormány átlaga 3,61, az önkormányzaté 3,38. Az egyes válságkezelő intézkedéseket tekintve viszont az önkormányzat intézkedéseivel egyértelműen nagyobb mértékben értett egyet a kerületi lakosság, mint a kormány intézkedéseivel. A legjobb osztályzatot az önkéntes segítők toborzása kapta (4,6). A legkevésbé a kórházban ápolott betegek hazaküldésével értettek egyet (2,19), ami a kormány egyébként is széles körben vitatott intézkedése volt. Ezzel a válaszadók több mint 60 százaléka nem értett egyet. A legmegosztóbb intézkedésnek a kerekpársávok kialakítása bizonyult, ami a Fővárosi Önkormányzat intézkedése volt. A kerületi válaszadók 42 százaléka egyetértett vagy teljesen egyetértett ezzel, míg 36 százalék a „nem” vagy az „egyáltalán nem” választ jelölte meg. Külön kérdés vonatkozott arra, hogy a kormány a megkérdezettek szerint biztosított-e elegendő védőfelszerelést az egészségügyi dolgozóknak: a válaszadók 46 százaléka szerint nem, míg 35 százalék szerint igen.
- A kormány által Józsefvárostól elvont 1 milliárd 125 millió forintos központi fejlesztési támogatás ügyéről a megkérdezettek 60 százaléka hallott. A kerületet érintő kormányzati döntések közül a kórházi betegek hazaküldése után ez volt a legnépszerűtlenebb. Az összes válaszadó közel 60 százaléka nem vagy egyáltalán nem értett egyet vele. Az ellenzékiek nagyon alacsony osztályzatot adtak a döntésre (1,34 az 1-5-ös skálán, a kormánypártiak valamivel kedvezőbbet (3,20). Igaz, közülük is 24% az 1-es (egyáltalán nem értek egyet) választ jelölte meg, azaz a Fidesz-szavazók közel negyede is határozottan elutasította ezt a lépést.
- A három legtöbbet említett probléma a kerületben hajléktalanság, a köztisztaság és a közbiztonság volt. A hajléktalanság kezelését illetően a megkérdezett józsefvárosiak nagy többsége nem a büntetőjogi eszközök támogatója, éppen hogy fontosnak tartja, hogy a hajléktalanok emberhez méltó életkörülmények között éljenek (73%), valamint, hogy az államnak és az önkormányzatnak törekednie kell arra, hogy szállást biztosítson a hajléktalan emberek számára (68%).

- Míg az ország és a Főváros vonatkozásában némileg többen vannak azok, akik szerint rossz irányba mennek a dolgok, a kerületben minimálisan meghaladja az elégedettek száma az elégedetlenekét: a válaszadók relatív többsége, 42 százaléka szerint a kerületben jó irányba mennek a dolgok (38% szerint rossz irányba).
- Az önkormányzati választás óta nem történt érdemi változás a pártpreferenciák tekintetében. Egy mostani országgyűlési választáson 33 százalék a Fideszre szavazna, 32 százalék valamely ellenzéki pártra, 35 százalék pedig passzív, bizonytalan vagy titkolja pártpreferenciáját. Az ellenzéki pártok között így oszlanak meg a józsefvárosiak: Momentum 11,1%, DK 7,6 %, Kétfarkú Kutya Párt 5,6% (!), MSZP 2%, minden más párt 1-2 százalék. A válaszadók 17,5 százaléka nem tudja, kire szavazna.

A VÁLSÁG ORSZÁGOS HATÁSA

Magyarországon nemzetközi összehasonlításban viszonylag kevés megbetegedés és haláleset történt a koronavírus-járvány első hullámában. E tanulmány lezárásakor, 2020 augusztusának végén 5288 fő volt a hazánkban beazonosított fertőzöttek száma, az elhunytaké 614 fő, 3734-en pedig már meggyógyultak. Az aktív fertőzöttek száma 940 fő volt. Az aktív fertőzöttek 37%-a, az elhunytak 60%-a, a gyógyultak 42%-a volt budapesti.¹

A járvány első hullámának relatíve enyhe lefolyására egyértelműen bizonyított szakmai magyarázat nincs. A nyilvánosságban azonban számos lehetséges ok elhangzott. Ilyen például, hogy azokban az országokban, ahol a BCG-oltást már évtizedekkel ezelőtt kötelezővé tették, enyhébbnek látszott a koronavírus-járvány lefolyása.² Más magyarázatok szerint fontos tényező volt az is, hogy a magyar társadalomra eleve jellemző az alacsonyabb intenzitású közösségi élet, kevesebb a társas érintkezés, így a szigorú járványügyi intézkedések hatékonyan érvényesültek, és a szabályokat a lakosság nagyon fegyelmezetten betartotta.³

A járvány miatti zárás és a gazdasági leállás azonban Magyarországon is jelentős károkat okozott. 2020 második negyedévében a bruttó hazai termék (GDP) 13,6 százalékkal csökkent éves összevetésben. Júliusban az infláció 3,8, míg az indirekt adóktól szűrt maginfláció 4,1 százalék volt a Magyar Nemzeti Bank adatai szerint, ami európai összehasonlításban kiemelkedő. A kormány nyár végére kénytelen volt megduplázni a költségvetési hiánycélt, így a gazdaság vártnál lassabb második negyedévi teljesítménye, az államháztartási adatok alapján a költségvetési hiány a GDP 7-9 százaléka lehet. A Központ Statisztikai Hivatal (KSH) közlése⁴ szerint az április-júniusi háromhónapos időszakban a munkanélküliek átlagos létszáma 214 ezer, a munkanélküliségi ráta 4,6 százalékos volt. Leginkább a 15-24 éves munkanélküliek száma nőtt, 44 ezer főre, a munkanélküliségi rátájuk 4 százalékponttal, 14,7 százalékra emelkedett. A munkanélküliek több mint egyötöde ebből a korcsoportból került ki. A foglalkoztatottak száma 103 ezerrel (2,3 százalékkal), a foglalkoztatási ráta 1,3 százalékponttal volt alacsonyabb az egy évvel korábbinál. A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adminisztratív adatai szerint 2020. június végén az egy évvel korábbihoz képest a nyilvántartott álláskereső létszáma 51,6 százalékkal, 376 ezer főre nőtt. Az ellátás nélkül maradt állástalanok száma júliusban országosan több mint 190 ezer volt, 15 ezerrel több mint az előző hónapban. Ez azt jelenti, hogy ezeknek az embereknek gyakorlatilag semmilyen bevételük nincs. A hivatalos adatoknál ráadásul bizonyosan több a tényleges álláskereső száma, mivel a nyilvántartásokban nincsenek benne azok a fiatalok, akik külföldről jöttek haza, és azok sem, akik sem álláskeresői járadékra, sem pedig álláskeresői regisztrációra nem jelentkeztek.

A járvány okozta válság társadalmi-gazdasági következményeire országosan jellemző, hogy bár a negatív hatások bárkit utolérhetnek, egyes szektorok (pl. turizmus, vendéglátás, kultúra) és a bennük dolgozók kiemelten érintettek.

Az is bizonyos, hogy a gazdasági válság nagyságrendekkel több embert ért utol, mint a betegség.⁵ Így érthető módon Magyarországon is közéleti vita alakult ki arról, hogy mi okoz nagyobb kárt: maga a járvány vagy a vírus terjedését akadályozó korlátozások. Ennek az ellentétnek ráadásul generációs vetülete is van. A fiatalokra nézve a járvány egészségügyi kockázata kisebb, míg a gazda-

1 <https://koronavirus.gov.hu/cikkek/73-fovel-emelkedett-beazonosított-fertozottek-szama-es-nincs-ujabb-elhunyt>

2 <https://koronavirus.gov.hu/cikkek/szlavik-enyhébbnek-tunik-jarvany-ott-ahol-mar-evtizedek-ota-bevezettek-bcg-oltast>

3 <https://www.politicalcapital.hu/podcast.php?id=22>

4 <https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok#/hu/document/fog2006>

5 https://444.hu/2020/04/29/ebben-a-valsagban-az-szomit-hogy-kinek-mennyi-megtakaritasa-van?fbclid=IwAR3EVZ-oADmMeSgUp4Q6EXVjNEB9MedF1KhA840-SXICrKFeDsC_lABiI30

sági, pénzügyi hatása lényegesen nagyobb. A nyugdíjas korosztály ezzel szemben kevésbé érzi meg a gazdasági hatásokat, az egészségügyi kockázat esetükben ugyanakkor rendkívül magas. A Publicus áprilisi felmérése⁶ arra világított rá, hogy erről a kérdésről nagyon eltérően vélekednek a fiatalok és az idősebbek. Míg a 60 év felettiek 55-27 arányban az emberi életek elvesztéséért aggódtak jobban, addig a 18-29 évesek 55-33 arányban a gazdasági következményekért.

A válság általi érintettség mértéke függ a társadalmi státusztól. A legfőbb tényezőknek az iskolázottság, a megtakarítások mértéke és a munkamegosztásban elfoglalt státusz látszik. A Tárki április 25. és május 3. között végzett felmérése⁷ szerint országosan a válaszadók 18 százaléka számolt be arról, hogy a korlátozások miatt jelentősen csökkent a jövedelme. A bevételkiesés a középső életkori csoportokat (40-59 évesek) érintette a legnagyobb mértékben. A megkérdezettek 7 százaléka számolt be arról, hogy elvesztette munkahelyét. A munkahelyvesztést (a jövedelemvesztéshez hasonlóan és részben annak okaként is) a középfokú és annál alacsonyabb iskolai végzettségűek szenvedték el elsősorban, a diplomások kevésbé voltak érintettek.

A Tárki felmérésében a válaszadók az iskolai osztályzatoknak megfelelően értékelhették a kormányzat koronavírussal kapcsolatos gazdasági, egészségügyi intézkedéseit, valamint az önkormányzatok tevékenységét is. Mindhárom terület viszonylag közeli, hármas és négyes közötti átlagos értékelést kapott. A legalacsonyabbat a kormányzat gazdasági intézkedései kapták (3,34), a legmagasabbat az önkormányzati lépések (3,90). Az elégedettség és az életkor között erős kapcsolat mutatkozott: az idősebbek magasabb, míg a fiatalabbak alacsonyabb pontszámot adtak. Ezen kívül érdemi volt még az érintettség hatása is: azok, akik családjában előfordult, hogy kénytelenek voltak valamilyen egészségügyi ellátást elhalasztani vagy arról lemondani, sokkal gyengébb osztályzatot adtak, elégedetlenebbek voltak.

A Medián júniusi felméréséből⁸ is jellemzően az elégedettség olvasható ki. A megkérdezettek 58 százaléka adott 4-es vagy 5-ös osztályzatot a kormány járványkezelésére. A Tárki felmérésében megjelenő életkori összefüggést a Medián mérése is megerősítette. A 30 évesnél fiatalabbak az átlagnál jóval kevésbé elégedettek a kormány válságkezelésével. Körükben csak 44% a 4-es vagy 5-ös osztályzatot adók aránya.

Összességében elmondható, hogy bár általában a nagy járványok hatása hosszú távon a társadalmi egyenlőtlenségek csökkenésével jár együtt⁹, ez a koronavírus-járványra valószínűleg nem lesz jellemző. Az eddigi adatok szerint ugyanis súlyosabb csapást mért a járvány nyomán kialakult gazdasági válság az alacsonyabb bevétellel rendelkező, kiszolgáltatottabb rétegekre. Munkahelyük nagyobb valószínűséggel szűnt meg hirtelen a korlátozások következtében, egyhavi bevételük hirtelen kiesése pedig jóval nagyobb relatív hiányt jelent számukra.¹⁰

6 „Koronavírus: előzetes várakozások, a társadalmi és gazdasági változások hatásai” (Publicus-Népszava, 2020. április 29.), <https://publicus.hu/blog/koronavirus-elozetes-varakozasok-a-tarsadalmi-es-gazdasagi-valtozasok-hatasai/>

7 „A koronavírus-járvány gazdasági és társadalmi következményei” (Tárki, 2020. május 10.), https://www.tarki.hu/sites/default/files/2020-05/covid_2020_05_10_fin.pdf.

8 „A járvány enyhül, a Fidesz erősödik, de a 30 év alattiak közt elvérezne” (Medián, 2020. június 10.), https://hvg.hu/360/20200610_A_jarvany_enyhulesevel_erosodott_a_Fidesz_de_a_30_ev_alattiak_kozt_elverezne.

9 <https://qz.com/924034/how-to-reduce-inequality-history-suggests-the-only-effective-ways-are-death-and-destruction/>

10 <https://g7.hu/elet/20200825/ez-a-jarvany-nem-csokkenti-az-egyenlotlensegeket/>

KERÜLETI KÖRÜLMÉNYEK

A válság Józsefvárosban érzékelt következményeit vizsgáló kutatás eredményeinek bemutatása előtt érdemes röviden áttekinteni azt is, hogy milyen körülmények között érte a járvány és annak hatása a kerületet.

SZOCIÁLIS ÉS EGÉSZSÉGÜGYI KÖRNYEZET

Józsefváros sok szempontból Budapest egyik leghátrányosabb helyzetű kerülete. Bár az elmúlt két évtizedben több gazdasági és szociális mutató is javult, a legmélyebb társadalmi problémákat (szegénység, lakhatási válság, szociális és egészségügyi egyenlőtlenségek) nem sikerült érdemben kezelni. Ezeket a szempontokat tekintve tehát Józsefváros fokozott kockázatnak volt kitéve a járvány időszakában.

Balázs András, az MTA TK Szociológiai Intézetének munkatársa májusi cikkében¹¹ épp a VIII. kerületi Magdolna negyed példáján mutatta be a nagyvárosi szegény csoportok egészségügyi hátrányairól szóló vizsgálatok főbb következtetéseit. Eszerint ott, ahol nagyobb a szegénység, ahol magas az egyszobás és az alacsony komfortfokozatú lakások aránya, ahol a lakásokban jellemzően több ember zsúfolódik össze és ezért a lakosok egy része többet tartózkodik az utcán, a fertőzést is nehezebb elkerülni.

Balázs leírja azt is, hogy az egészségügyi körülmények ugyancsak kedvezőtlenek: „Bár Józsefvárosban található a főváros legtöbb egészségügyi intézménye az itt élő lakosok – különösen a férfiak – korai halálozásának esélye sokkal nagyobb, mint más kerületekben. Józsefváros halandósági hányadosa huszonöt százalékkal haladja meg a budapesti átlagot, a VIII. kerületi emberek a fővárosi átlagnál 7,6 évvel korábban halnak meg. Egy józsefvárosi férfinak átlagosan 9,4 évvel kevesebb adatik meg, mint egy II. kerületben lakónak. Józsefváros társadalmi-gazdasági szempontból leghátrányosabb kerületrészében, a Magdolna negyedben a legnagyobb azoknak az aránya, akik úgy halnak meg, hogy arról a háziorvos nem is értesül.” Az egészségügyi egyenlőtlenségek és a lakásvi-szonyok összefüggenek¹²: a magas halálzási kockázat minden esetben együtt mozog az alacsony komfortfokozatú lakások és a laksűrűség területi arányaival.

Természetesen a kerület egészére nem az jellemző, ami a Magdolna negyedre. Józsefváros egyes részei között jelentős különbségek mutatkoznak a lakhatási helyzet, az iskolai végzettség, a foglalkoztatottság, a jövedelmi és a vagyoni helyzet arányaiban. A nagykörűtől a belváros felé eső terület (pl. Palotanegyed) lakosai kedvezőbb vagyoni helyzettel és magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek a kerület külső részén és a lakótelepen élőkhez képest.¹³

Ennek egyik oka, hogy az elmúlt két évtized dzsentrifikációs folyamatainak következtében a lakosság részben elköltözött, kicserélődött. A népszámlások alapján a lakosság száma 2001-ben 37 030 férfi és 44 757 nő¹⁴, ami összesen 81 787 fő volt. 2011-ben 35 454 férfi és 40 796 nő élt a kerületben,

11 Balázs András: Vírusjárvány és városi szegénység. A nagyvárosi szegény csoportok egészséghátrányai a Magdolna negyed példáján. Szociológiai Intézet, 2020. május https://szociologia.tk.mta.hu/uploads/files/BalazsAndras_Virusjarvany_es_varosi_szegenysege_F.pdf

12 Kovács A. (2012) Budapest VIII. kerület lakosai egészségi állapotának elemzése, doktori értekezés. <https://repo.lib.semmelweis.hu/bitstream/handle/123456789/262/kovacsaranka.d2.pdf?sequence=1>

13 VIII. kerület Józsefvárosi Önkormányzat Polgármesteri Hivatala, "Szociális Szolgáltatástervezési Konceptió Felülvizsgálat," [jozsefvaros.hu](https://jozsefvaros.hu/tu_dokumentumok/5975_20181218_javaslat_a_jozsefvarosi_szocialis.pdf), 2018. https://jozsefvaros.hu/tu_dokumentumok/5975_20181218_javaslat_a_jozsefvarosi_szocialis.pdf.

14 Központi Statisztikai Hivatal, "Népszámlálás 2001 – 6. Területi Adatok – Központi Statisztikai Hivatal," [www.nepszamlalas2001.hu](http://www.nepszamlalas2001.hu/hun/kotetek/06/01/data/tabhun/3/load01_1_0-8.html), 2001, http://www.nepszamlalas2001.hu/hun/kotetek/06/01/data/tabhun/3/load01_1_0-8.html

ami 76 250 főt jelent. A 2014-es adatok alapján már csak 75 294 lakos élt a kerületben¹⁵, a 2016-os mikrocenzus szerint¹⁶ azonban a lélekszám ismét növekedett: 78 327 főre. Friss népszámlálási adatok egyelőre nem érhetők el, de egyéb statisztikákból úgy tűnik, hogy azóta a lakosság lélekszáma újra csökken. A legfrissebb, 2019-es kerületi költözési mérlegek alapján a VIII. (Józsefváros) és a IX. kerület (Ferencváros) szerepelt a leggyengébben a fővárosban, mindkét városrészből több mint 1000 fő költözött máshova Budapesten belül.¹⁷

A dzsentifikáció összefüggött azzal, hogy a 2000-es évek elejétől elindult városrehabilitáció során befektetők segítségével a leromlott városrészeket felújították, így ezeken a területeken részben magasabb státuszú rétegekre cserélődött az addigi józsefvárosi kerületi lakosság.¹⁸ Az első, ezt a folyamatot megalapozó koncepció az 1995-ben elfogadott Kerületfejlesztési Koncepció volt, amit 1997-ben a Fővárosi Önkormányzat Budapest Városrehabilitációs Programja követett.¹⁹ A program első szakasza 1998-2001 között zajlott. Ekkor dolgozták ki a Corvin Szigony Projektet és kezdték el fejleszteni a Corvin mozi mögötti területet, abból a célból, hogy tovább erősítsék a befektetéseket a kerületben.²⁰

A 2000-es évektől már több projekt is párhuzamosan futott egymás mellett. 2000-2007 között mintegy 30 milliárd forintból megépült többek között a Corvin Sétány, 3300 új lakás épült a kerületben. 2005-ben egy új kerületfejlesztési stratégiát is kidolgoztak, ami számos új elemet tartalmazott, előtérbe kerültek a társadalmi-gazdasági folyamatok támogatása, az önkormányzati lakásállomány fejlesztése és a kerületi oktatás és kultúra megreformálása.²¹ Szociális fejlesztések kezdődtek a Magdolna Negyed Program első ütemében, 2005-ben. A program három fő területre koncentrált: (1) a társadalmi cél a kerületiek életminőségének fejlesztésével foglalkozott, (2) a gazdasági cél a helyi munkanélküliség csökkentésére és a munkaerőpiac fejlesztésére koncentrált, (3) a környezeti cél pedig a zöldfelület növelését, fenntartható lakókörnyezet létrehozását és új házak építését tűzte ki célul. A négyéves program összköltségvetése 8,2 milliárd forint volt. 2008-tól a Magdolna Negyed Program második ütemében folytatódott az említett célok megvalósítása mintegy 1,9 milliárd forintból. A Magdolna Negyed Program harmadik ütemében pedig önkormányzati lakásokat újítottak fel.²²

A Palotanegyed Részönkormányzat szintén hozzájárult a kerület fejlődéséhez, bizonyos mértékben a kerület civil szervezetei és lakossága is beleszólhatott a folyamatba.²³ A 2007-ben indult Európa Belváros Program szintén hozzájárult Józsefváros fejlesztéséhez, ekkor a Palotanegyedet újították

15 Központi Statisztikai Hivatal, "Budapest Számokban," ksh.hu, 2014, http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/mesz/01_bp_14.pdf. 31. o.

16 http://www.ksh.hu/mikrocenzus2016/kotet_2_nepesseg_lakasok_jellemzoi?fbclid=IwAR1GK5zdILiS-bEEl9b15cONEjf9LiYms8LGdZaYmrK3oqEaLY_U75Ej5s#megye01

17 <https://forbes.hu/uzlet/tavaly-fekezett-az-aremelkedes-40-ezren-koltoztek-el-budapestrol/>

18 Smart City Budapest, "Dzsentrifikáció a VIII. Kerületben - Kritikai Városkutató Műhely | Smart City Budapest," smartcitybudapest.eu, 2016, <https://smartcitybudapest.eu/hu/news/dzsentrifikacio-viii-keruletben-kritikai-varoskutato-muhely>.

19 Alföldi György, "Szociális Városrehabilitáció a Józsefvárosban," Falu Város Régió no. 2 (2008): 27–34, http://www.urbanisztika.bme.hu/segedlet/publikacio/2008_2_faluvarosregio_szocrehab.pdf.

20 Alföldi György, "Szociális Városrehabilitáció a Józsefvárosban," Falu Város Régió no. 2 (2008): 27–34, http://www.urbanisztika.bme.hu/segedlet/publikacio/2008_2_faluvarosregio_szocrehab.pdf.

21 Alföldi György, "Szociális Városrehabilitáció a Józsefvárosban," Falu Város Régió no. 2 (2008): 27–34, http://www.urbanisztika.bme.hu/segedlet/publikacio/2008_2_faluvarosregio_szocrehab.pdf.

22 Rév8 Rt, "Józsefváros Magdolna-Negyed Szociális Városrehabilitáció" (Budapest: Rév8 Rt, 2005), <https://www.eukn.eu/fileadmin/Lib/files/EUKN/2010/104-j--zsefv--ros-magdolna-negyed-rehab.pdf>; VIII. kerület Józsefvárosi Önkormányzat Polgármesteri Hivatala, "Magdolna Negyed Program III.," jozsefvaros.hu, Ápril 1, 2013, <https://jozsefvaros.hu/fejleszt/1586/magdolna-negyed-program-iii>.

23 VIII. kerület Józsefvárosi Önkormányzat Polgármesteri Hivatala, "Budapest Főváros VIII. Kerület Józsefvárosi Önkormányzat 19/2009. (V.06.) Ök. Számú Rendelete a Képviselő-Testület És Szervei Szervezeti És Működési Szabályzatáról," jozsefvaros.hu, 2009, https://jozsefvaros.hu/dokumentumok/169_.pdf. 33.o.

fel 1,653 milliárd forintból, amiből 900 millió forint az Európai Uniótól érkezett. 2014-től a program második ütemében 622 millió forintból további társasházak újultak meg.²⁴ 2016-ban kezdődött meg a Csarnok negyed megújítása, az Orczy negyed rehabilitációját pedig 2018 és 2021 között, azaz jelenleg is zajlik. A teljes projekt kivitelezésére 2 milliárd forintos támogatást nyert el Józsefváros a Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program keretéből.²⁵

A városrehabilitáció és a dzsentifikáció problémája, hogy az említett beruházások sok esetben nem alkottak egységes városrészi rehabilitációt, így még mindig élesek a határok a felújított területek és a körülötte lévő épületek és utcák, illetve az ott élők helyzete között.²⁶ Társadalmi szempontból pedig elsősorban nem a hátrányos helyzetben élő lakosok felemelkedése a jellemző, hanem inkább a lakosság cserélődése, szétszakadása.

Az iskolázottságot tekintve az látható, hogy jelentősen növekedett azoknak aránya, akik kijárták az általános iskolát, a középiskolát, illetve a főiskolát. A férfiak esetében a főiskolát végzettek aránya a másfélszeresére nőtt (2001:15,24%, 2011:23,57%), a nők esetében pedig majdnem megduplázódott (2001:12,42%, 2011:24,47%).²⁷ Ez a folyamat folytatódott a 2016-os mikrocenzus adatai szerint is; összességében 1990 és 2016 között 19-ről több mint 40 %-ra nőtt a felsőfokú végzettségűek aránya.²⁸ A fiatal, magasabb végzettséggel rendelkezők beáramlása növekszik a kétezres évek eleje óta. Vonzó tényező volt, hogy a lakások relatíve megfizethetőek voltak a kerületben²⁹, sok Budapestre költöző számára ez a városrész jelentette az ugródeszkát.

A foglalkoztatottságot és a munkanélküliséget tekintve a nemek szerinti elosztásban 2001-ben 1750 férfi volt munkanélküli, ami az akkori VIII. kerület férfi lakosságának a 4,73%-át jelentette, a nők esetében ez az arány 3,03% volt. 2011-ben ezek az értékek a férfiak esetében 9,42% (3340/35454), a nők esetében 6,77% (2762/40796) voltak. Ezt követően javult a helyzet: a Magdolna negyedben a szociális városrehabilitáció csökkentette a kerület lakóinak leszakadását, amíg a Corvin negyedben jelentősen átalakult a lakosság összetétele a felújítások miatt.³⁰ Ugyanakkor azokban a városrészekben, amelyek kimaradtak a beruházásokból, további társadalmi-gazdaságistátusz-visszaesés volt tapasztalható.³¹ 2016-ban közel 50 százalékos szintre emelkedett a foglalkoztatottak aránya, a munkanélküliség 2,4%, az inaktívak aránya 25%, az eltartottaké pedig 22% volt a teljes lakosságot nézve.³²

24 VIII. kerület Józsefvárosi Önkormányzat Polgármesteri Hivatala, "Európa Belvárosa Program I-II.," jozsefvaros.hu, February 1, 2012, <https://jozsefvaros.hu/fejlesztes/1585/europa-belvarosa-program-i-ii>.

25 VIII. kerület Józsefvárosi Önkormányzat Polgármesteri Hivatala, "Kétmilliárd Forintos Komplex Városfejlesztés Indul Józsefvárosban," jozsefvaros.hu, March 7, 2018, <https://jozsefvaros.hu/hir/5588/ketmilliard-forintos-komplex-varosfejlesztes-indul-jozsefvarosban>.

26 Dániel Horváth, "A Városrehabilitáció Társadalmi Sokszínűsége Gyakorolt Hatásainak Térbeli-Társadalmi Vizsgálata Józsefvárosban," Területi Statisztika 59, no. 6 (2019): 606–43, <https://doi.org/10.15196/ts590602>.

27 Központi Statisztikai Hivatal, "Népszámlálás 2001 – 6. Területi Adatok – Központi Statisztikai Hivatal," [www.nepszamlalas2001.hu](http://www.nepszamlalas2001.hu/hun/kotetek/06/01/data/tabhun/3/load01_1_0-8.html), 2001, http://www.nepszamlalas2001.hu/hun/kotetek/06/01/data/tabhun/3/load01_1_0-8.html.

28 http://www.ksh.hu/mikrocenzus2016/kotet_2_nepesseg_lakasok_jellemzoi?fbclid=IwAR1GK5zdILiS-bEEI9b15cONEjf9LiYms8LGdZaYmrK3oqEaLY_U75Ej5s#megye01

29 Eszter Berényi B., "Történelmi Városrészek Átalakulásának Társadalomföldrajzi Vizsgálata Budapest Belvárosában" (2010), <http://tgf.elte.hu/upload/doktori/berenyiedisszertacio.pdf>. 101-105. o.

30 Dániel Horváth, "A Városrehabilitáció Társadalmi Sokszínűsége Gyakorolt Hatásainak Térbeli-Társadalmi Vizsgálata Józsefvárosban," Területi Statisztika 59, no. 6 (2019): 606–43, <https://doi.org/10.15196/ts590602>. 628. o.

31 Dániel Horváth, "A Városrehabilitáció Társadalmi Sokszínűsége Gyakorolt Hatásainak Térbeli-Társadalmi Vizsgálata Józsefvárosban," Területi Statisztika 59, no. 6 (2019): 606–43, <https://doi.org/10.15196/ts590602>. 635. o.

32 http://www.ksh.hu/mikrocenzus2016/kotet_2_nepesseg_lakasok_jellemzoi?fbclid=IwAR1GK5zdILiS-bEEI9b15cONEjf9LiYms8LGdZaYmrK3oqEaLY_U75Ej5s#megye01

Józsefvárosban jelenleg 4300 önkormányzati lakás van, ami a kerületi lakásállomány 10 százaléka, ez a legmagasabb arány Budapesten. Ennek közel fele nem komfortos és rossz állapotuk miatt 860 üres.³³ Ebből a szempontból tehát az elmúlt években nem történt jelentős javulás, az önkormányzati lakásállományt elhanyagolt állapotban vette át az új önkormányzati vezetés 2019-ben, ami járványügyi szempontból kedvezőtlen feltételeket jelentett. Ráadásul a jelenlegi helyzetet tovább nehezíti, hogy a kormány épp a veszélyhelyzet időszakában és épp a járvány elleni védekezésre hivatkozva vont el 620 millió forint fejlesztési támogatást a kerulettől, amelyet az önkormányzati bérletfejlesztésekre fordítottak volna.

Összefüggésben azzal, hogy a kerületi lakosság helyzete relatíve rosszabb a fővárosi átlagnál (alacsonyabb az iskolázottság, nagyobb a tartós munkanélküliség, alacsonyabb az egy főre jutó jövedelem, magasabb a roma lakosság aránya, helyenként szegregátumok alakultak ki), a helyi társadalomban nagy a konfliktuspotenciál, amire rátegződnek kívülről gerjesztett konfliktusok is. Egy 2019 végén indult kutatási projektben, Józsefváros polarizációs problématerképének készítése során azt tapasztaltuk³⁴, hogy sokszor jellemző a hétköznapi problémák etnikai konfliktusként történő artikulálódása, annak ellenére is, hogy a konfliktusok gyökerei sokszor valójában nem az etnikai, kulturális, identitásbeli különbségekre (másságra) vezethetők vissza, hanem a szociális problémákra. Ugyanakkor jellemző az is, hogy a kerületben erősen jelen van az elfogadó attitűd, erőteljes civil csoportok működnek, amelyek mély gyökerekkel, hosszú múlttal rendelkeznek a kerületben. Bizonyos konfliktusos témák és problémák nem kötődnek kifejezetten a kerülethez, mégis itt manifesztálódnak. Ilyen kívülről gerjesztett ellentét például a meleg kisebbséggel szembeni szélsőjobboldali akciósorozat (nem engedélyezett vonulások, erődemonstrációk). Ezek elkövetői nem kerületi lakosok vagy szervezetek, csak gyakran itt találják meg tevékenységük terepét.

POLITIKAI ÉS GAZDASÁGI KÖRNYEZET

A politikai és gazdasági környezet sem volt optimális a járvány és annak hatásainak kezeléséhez. A 2019-es önkormányzati választáson egy évtizednyi helyi kormányzás után megbukott a kormánypárti kerületvezetés. A választási eredményt tekintve 40 százalékos részvétel mellett az ellenzéki pártok támogatásával indult Pikó András 11 241 szavazatot kapott, ezzel 49,6 százalékot ért el, míg a kormányzó Fidesz jelöltje, Sára Botond 10 792 szavazattal 48,4-et. A különbség mindössze 269 szavazat volt, ami jelentős és a kerületre hagyományosan jellemző politikai inaktivitás mellett éles megosztottságot mutatott az aktívak körében.

A kormányzó Fidesz a választás után igyekezett megnehezíteni az új ellenzéki vezetésű önkormányzat dolgát, és erre kihasználta a járvány időszakát is. Ennek a kormányzati stratégiának nem kerületi, hanem általános politikai okai voltak, melyek túlnyúltak a kerületen, és végrehajtása országosan is érvényesült. Az önkormányzatok a 2019-es ellenzéki győzelmek miatt ugyanis a politikai alternatívaképzés terepei lettek. Orbán Viktor ezért a veszélyhelyzetre hivatkozva először közjogilag, egyeztetés nélkül próbálta elvonni³⁵ a polgármesterek jogait. Miután ez a kormányoldalon is feszültséget generált, a döntést visszavonta, hogy aztán a kormány főként pénzügyi eszközökkel próbálja korlátozni főként az ellenzéki vezetésű önkormányzatok mozgásterét.

33 https://nepszava.hu/3086477_nyug-vagy-lehetoseg-a-lakas

34 A Political Capital, közösen a Budapest Központ a Tömeges Atrocitások Megelőzéséért szervezettel, 2019 decembere óta workshopsorozatot valósít meg Józsefvárosban helyi szereplők részvételével, az Európai Unió által társfinanszírozott CHAMPIONs projekt keretében. E tanulmány lezárásáig összesen tizenegy helyi workshopra és munkacsoport-találkozóra került sor.

35 <https://www.parlament.hu/irom41/09934/09934.pdf>

- Az önkormányzatoknak a veszélyhelyzetben a szociális alapszolgáltatásokat (házi segítségnyújtás, idősellátás, családgondozás, támogató szolgálat, étkeztetés stb.) jelentősen ki kellett terjeszteniük a kormány által rájuk ruházott többletfeladatok miatt. Ehhez azonban plusz forrást nem biztosított a kormány, holott az alapszolgáltatások teljes költségét addig sem fedezte az állami normatíva.
- Ugyanakkor a járvány elleni védekezésre hivatkozva forrásokat vont el a kormány az önkormányzatoktól. Először ideiglenes intézkedésként magához vonta a gépjárműadóból befolyó, illetve részben már befolyt bevételeket. A szolidaritási hozzájárulás átalakításával, valamint a parkolási díjak eltörlésével is megrövidítette az önkormányzati büdzséket, az idegenforgalmi adót pedig az év végéig felfüggesztette. A 2021-es költségvetési törvényjavaslatból³⁶ kiderült, hogy a gépjárműadó 2021-ben is teljes egészében a központi költségvetéshez folyik be. Ezek az elvonások minden önkormányzatot egyformán sújtottak. Bár a kormányzati kommunikáció üzenete következetesen az volt a költségvetési vitában, hogy több forrás jut az önkormányzatoknak, ezt még a fideszes vezetésű Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége (TÖOSZ) hivatalos állásfoglalása is cáfolta, amikor úgy fogalmazott: *„Álláspontunk szerint 2013-tól folyamatos kormányzati politika, hogy az önkormányzati szektor beszedett adójával a kormány rendelkezzen és ne az önkormányzati szektor. Összegezve, a jövő évi központi költségvetésben 2020-hoz képest a 2021. évben többletforrás nincs.”*³⁷
- Voltak olyan elvonások, amelyek politikai alapon történő szelektálást is lehetővé tettek. Ilyen volt a gödi Samsung-gyár példája alapján annak bevezetése, hogy a kormány egyes településeken különleges gazdasági övezeteket jelölhet ki, úgy, hogy az övezetbe tartozó ingatlanok tulajdonjoga és a helyi adók a kormánypárti többségű megyei önkormányzatokhoz kerülnek. A másik ilyen eszköz az önkormányzatok központi fejlesztési pénzeiktől való megfosztása volt. A járvány elleni védekezésre hivatkozva: 1,125 milliárd forintot vontak el Budapest VIII. kerületétől, 400 milliót Budapest IX. és 100 milliót Budapest VII. kerületétől.³⁸ A Józsefváros-tól elvont fejlesztési összegből 200 millió forintot bölcsőde- és óvodafejlesztésre, 150 milliót a Horváth Mihály tér felújítására, 60 milliót a Semmelweis Egyetem II. számú Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika előtti parkolóra, 95 milliót közbiztonsági fejlesztésekre, 620 milliót önkormányzati bérlakásfejlesztésekre költöttek volna a kerületben.

A szavak szintjén túl érdemi együttműködés és partnerség nem alakult ki a járvány hatásainak kezelésében a kormány és az önkormányzatok között, sőt ahogy a Fővárossal szemben is folyamatos felelősség-áthárító és lejárató kampány folytatott a Fidesz, úgy ezt – például a fejlesztési források elvonása ügyében – megtapasztalhatta a józsefvárosi kerületvezetés is.

Mindez ráadásul kedvezőtlen, visszaeső gazdasági környezetben ment végbe, hiszen a járvány nyomában járó válság a VIII. kerületet is kiemelten sújtotta. A kormányzati megszorításoktól függetlenül is jelentős bevételkiesést szenvedett el az önkormányzat, a kerület gazdaságában fontos szerepet játszó turizmus szinte teljesen leállt, a vállalkozások egy része felfüggesztette a tevékenységét, az adóbevételek visszaestek.

A Józsefvárosi Polgármesteri Hivatal közlése szerint a járvány következtében rendkívüli kiadási szükségletek, kényszerek terhelték meg a kerületi költségvetést (mindenekelőtt az egészségügyi védekezési eszközök, szolgáltatások, illetve a megugró szociális támogatási igények – idősgondozás, szociális segély, szociális étkeztetés stb.). E kiadások fedezetét csak a takarékosan kialakított, szűkre

36 <https://www.parlament.hu/irom41/10710/10710.pdf>

37 <http://xn--tosz-5qa.hu/news/595/73/A-ToOSZ-meglatasai-a-Magyarország-2021-evi-kozponti-koltsegveteserol-szolo-torvenyjavaslatrol/>

38 https://www.politicalcapital.hu/hirek.php?article_read=1&article_id=2539

szabott, nehezen nélkülözhető előirányzatok zárolásával, törlésével lehetett biztosítani. (Becsülhetően 200 millió forintos nagyságrendben.)

A járvány gazdasági következményei ugyanakkor, ennél nagyobb összegben, kifejezetten drámai mértékben érintették az önkormányzat bevételeit is. Az összességében 3,3 milliárd forintra becsülhető bevételkiesésből mintegy 2,7 milliárdot tesz ki a gazdasági tevékenység nagyfokú korlátozódásából eredő veszteség, gyakorlatilag minden saját bevételi forrást érintően.

További, összességében 200 millió forintot meghaladó bevételkiesést jelent az intézményi szolgáltatásokhoz nyújtott normatív állami támogatások csökkenése e szolgáltatások kényszerű szüneteltetése, illetve szűkítése miatt, miközben az ellátó intézmények – jórészt állandó – költségei messze nem ezzel arányosan csökkentek.

A kormányzat a fejlesztési pénzeket nem számítva, a fent említetteknek megfelelően adókból származó forrásokat vont el az önkormányzatoktól. Józsefváros esetében ez mintegy 400 millió forint további terhet jelentett (döntően a gépjárműadó és az ingyenes parkolás ágán), azaz a teljes kezelendő költségvetési többletteleher eléri, sőt valószínűleg meghaladja a 3,5 milliárd forintot 2020-ban.

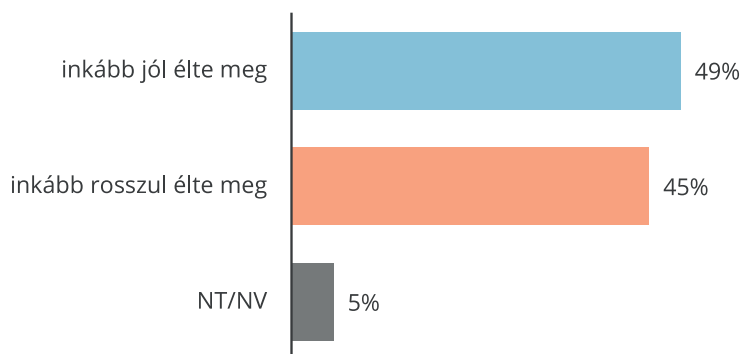
A JÁRVÁNY HATÁSA ÉS TÁRSADALMI-GAZDASÁGI KÖVETKEZMÉNYEI

EGZISZTENCIÁLIS ÉRINTETTSÉG

Kutatásunk eredménye szerint a józsefvárosiak között közel fele-fele arányban találunk olyanokat, akik összességében jól élték meg a járvány első hullámában a veszélyhelyzet időszakát, illetve olyanokat, akik rosszul. Ez nem jelenti azt, hogy a lakosság közel felét nem érte semmiféle kedvezőtlen hatás ebben az időszakban. Sokakat ért hátrány azok közül is, akik jól élték meg a veszélyhelyzetet (lásd alább), az ő pozitív válaszuk feltehetően épp abból fakad, hogy úgy érezték, sikeresen küzdöttek meg a járvány hatásaival.

Rákérdeztünk arra is, hogy a megkérdezettek tapasztaltak-e magukon valamilyen lelki problémát, például bezártságérzést, depressziós állapotot vagy szorongást. Erre a teljes mintában 36 százalék válaszolt igennel, ami meglehetősen magas arálynak tekinthető.

Összességében hogyan élte meg a járványügyi veszélyhelyzet időszakát?

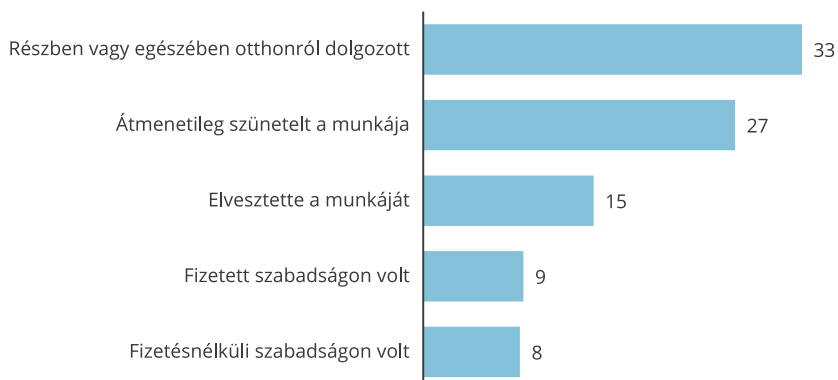
A különböző hétköznapi tevékenységeket illetően a válaszadók a családtagokkal és a barátokkal való találkozás megnehezédését érezték a legerősebbnek, ezt követően pedig a szórakozást és az egészségügyi szolgáltatások igénybevételét. Kiugró értéket azonban egyik tevékenység kapcsán sem jelöltek meg a válaszadók az ötös skálán.

Mennyivel váltak nehezebbé az alábbi tevékenységek a járvány alatt? (Átlagok az 1 [egyáltalán nem vélt nehezebbé] - 5 [sokkal nehezebbé vált] skálán)

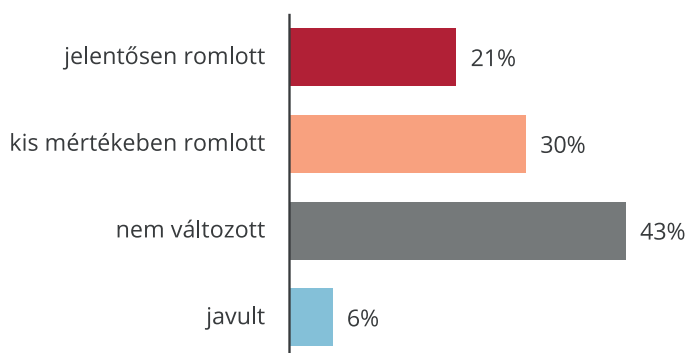
A munkavégzést illetően a válaszadók harmada mondta azt, hogy részben vagy egészben otthonról dolgozott a veszélyhelyzet időszakában, ami meglehetősen magas arálynak tekinthető. 15 százalékuk nyilatkozott úgy, hogy elveszítette a munkáját, ez az országosan mért érték kétszerese.

27 százalékuknak átmenetileg szünetelt a munkája, 8 százalék fizetés nélküli szabadságon, 9 százalék pedig fizetett szabadságon volt. Ha elhagyjuk a 64 évnél idősebbeket a mintából, és csak az aktívak korúakhoz viszonyítunk, akkor a munkájukat elvesztők aránya 19%, átmenetileg szünetelt a munkája 34%-nak, részben vagy egészben otthonról dolgozott 42%.

A koronavírus miatt a munkaviszonyban bekövetkezett változások említettsége, százalékban

A megkérdezettek több mint fele (51%) nyilatkozott úgy, hogy romlott a háztartásának anyagi helyzete a járvány miatt, közülük 30 százaléknak csak kis mértékben, 21 százaléknak jelentősen. Utóbbi arány 3 százalékponttal haladja meg a Társi által mért országos 18 százalékot. A válaszadók 43 százaléka mondta azt, hogy nem változott az anyagi helyzete, 6 százalék pedig azt, hogy javult.

A háztartás anyagi helyzetében bekövetkezett változás

A következőkben *egzisztenciálisan érintettnek* nevezzük azokat a megkérdezetteket, akikre a válaszaik alapján a következők legalább egyike teljesül:

- jelentősen romlott az anyagi helyzete;
- elvesztette a munkáját;
- szünetelt a munkája;
- fizetés nélküli szabadságon volt.

Mindezek alapján a megkérdezettek 37 százaléka sorolható ebbe a kategóriába. Róluk a következők derültek ki:

- A fiatal felnőtteket sokkal jobban érintette a járvány hatása egzisztenciális szempontból, mint az idősebbeket. Az egzisztenciálisan érintettek aránya az egyes korcsoportokban a következő: 18-29 évesek (52%), 30-39 évesek (45%), 40-49 évesek (35%), 50-64 évesek (38%), 65+ évesek (18%).
- Az iskolázottság vonatkozásában a leginkább a szakmunkás végzettségűek, legkevésbé a diplomások érintettek: legfeljebb 8 általános (40%), szakmunkás (52%), érettségi/szakérettségi (45%), felsőfokú (23%).
- A jövedelmi helyzet tekintetében pedig a legszegényebbek körében mértük a legnagyobb arányt, 60%-ot. Háztartás összjövedelme: -100 eFt (60%), 101-150 eFt (39%), 151-200 eFt (39%), 201-300 eFt (29%), 301-400 eFt (36%), 400 eFt + (28%).
- Az érintettek értelemszerűen sokkal rosszabbul élték meg a veszélyhelyzet időszakát azokhoz képest, akiket egzisztenciálisan nem érintett. Előbbi csoportban 69%, utóbbiban 32% nyilatkozott úgy, hogy inkább rosszul élte meg. Mindez egyben azt is jelenti, hogy azok körében is vannak olyanok, akik jól élték meg a járványt, akiket egzisztenciálisan hátrányosan érintett (28 százaléuk). Másfelől, attól, hogy nem történt anyagi vagy munkaügyi hátrány, más tényezők miatt még okozhatták azt, hogy a járványt nehezen élték meg: a nem érintettek 32 százaléka érzi így.
- Az érintettek 46 százaléka tapasztalt magán valamilyen lelki problémát. Ez magasabb, mint a másik csoportban mért 31 százalékos érték.
- Az érintettek általában kevésbé elégedettek azzal, ahogy a kormány vagy az önkormányzat kezelte a járványt (lásd alább). Az egyes intézmények megítélésében ebből a szempontból nincs számottevő különbség. És hasonlóan: nagyobb arányban mondják azt az érintettek, hogy rossz irányba mennek a dolgok, mind országos, mind fővárosi, mind kerületi szinten.

AGGODALMAK

A júliusi adatfelvétel idején a legtöbben az ország gazdasági helyzete miatt és a járvány kiújulása miatt aggódtak. Mindkét esetben 70% feletti említettséget mértünk, azaz ezek komolyan foglalkoztatták az embereket. Ugyanakkor kiemelkedően sokan aggódtak amiatt is, hogy egy családtagjuk beteg lesz, illetve, hogy nem jutnak megfelelő egészségügyi ellátáshoz.

Mitől aggódnak az emberek a közeljövőre nézve? Azoknak a százalékos aránya, akikre igazak az alábbi megállapítások

- A megbetegedés kapcsán sokkal többen tartottak attól, hogy a családtagjuk beteg lesz, mint attól, hogy ők maguk megbetegszenek. Ebből az következhet, hogy saját magukat kevésbé tartják veszélyeztetettnek, és emiatt óvatlanabbak, ami kockázatot jelent az augusztus végén, szeptember elején beindult második hullámra nézve.
- Csupán a megkérdezettek 4 százaléka nem aggódott egyetlen felsorolt probléma miatt sem.
- Jellemzően az emberek több tényező miatt is aggódnak, a mintában átlagosan 4-et jelöltek meg a felsorolt 10 problémából.
- A nők, a 30-as és az 50-es éveikben járók, illetve a szakmunkás végzettségűek hajlamosabbak több dolog miatt is aggódni.
- Az egzisztenciális érintettség vonatkozásában nagyon nagy az eltérés: az érintettek átlagosan több mint 5, míg a nem érintettek 4 probléma miatt aggódnak.

A fő pártpreferencia-csoportok között nincs érdemi eltérés abban a tekintetben, hogy mi minden miatt aggódnak. Ugyanakkor a konkrét tételek szintjén néhány esetben mérhető szignifikáns különbségek.

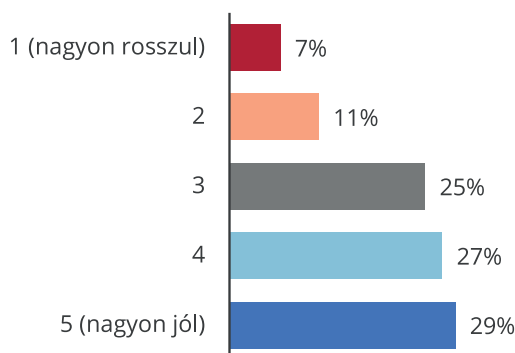
- A kormánypárti szimpatizánsok nagyobb arányban aggódnak, hogy kiújul a járvány, míg az ellenzéki szimpatizánsok nagyobb mértékben aggódnak amiatt, hogy kiesik a jövedelmük, hogy nem jutnak megfelelő egészségügyi ellátáshoz és általában az ország gazdasági helyzete miatt.
- A bizonytalanok körében az aggodalmak szintje jellemzően a kormánypárti és az ellenzéki szimpatizánsok által meghatározott két végpont között helyezkedik el.

A JÁRVÁNYKEZELÉSSSEL KAPCSOLATOS ELÉGEDETTSÉG

A válságkezelés általános megítélése kapcsán nem válik el a kormány és az önkormányzat a fejekben; a választók jelentős része feltehetően nincs is tisztában azzal, hogy mi kormányzati és mi önkormányzati feladat, intézkedés, a többségnek csupán általános benyomásai vannak a válság kezeléséről. Éppen ezért túlzottan erős következtetéseket nem lehet levonni arra vonatkozóan, hogy a józsefvárosi lakosok mennyire voltak elégedettek a különböző intézmények tevékenységével, ráadásul mind a kormány, mind az önkormányzat válságkezelésének megítélése mögött számtalan tényező húzódnak, a pártpreferenciától a gazdasági és szociális válság általi érintettségig.

Mindebből következően, valamint figyelembe véve, hogy a járvány első hulláma enyhe lefolyású volt, a járványkezeléssel a többség inkább elégedett, a kormány és az önkormányzatok általános megítélése között pedig nincs nagy különbség. Az 1-5-ös skálán kapott osztályzatot tekintve a körületben a kormány átlaga 3,61, az önkormányzaté 3,38.

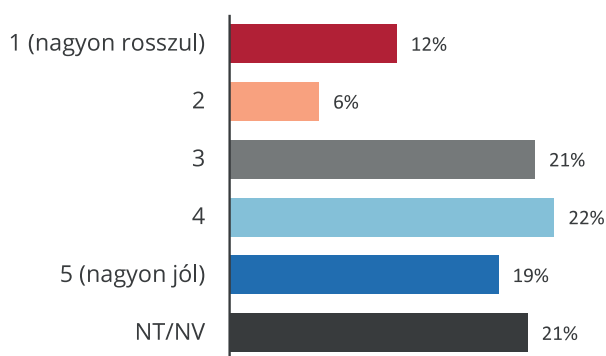
A kormány járványkezelésének értékelése

A kormány általános vett járványkezelésével kapcsolatban a megkérdezettek 29%-a adott 5-öst, 27%-a 4-est, 25%-a 3-ast, 18%-a pedig 2-est vagy 1-est. Az átlagos értékelés 3,61. A pártpreferenciák természetesen jelentősen befolyásolják a választ: a Fidesz szavazóinál ez az érték 4,48, míg az ellenzékiek csak 2,76-os átlagos értékelést adtak.

A józsefvárosi önkormányzat általános vett járványkezelésére 19% adott ötöst, 22% négyest, 21% 3-ast, 18% pedig 2-est vagy egyest. Az átlag a teljes mintában 3,38. A pártpreferencia hatása itt is megfigyelhető: a kormánypártiak 2,94-os, az ellenzékiek 3,69-os átlagos pontszámot adtak. A két érték közötti különbség 0,75 pont, ami lényegesen kevesebb, mint a kormány megítélésénél kapott 1,72 pontos eltérés. Azaz a kerületben kevésbé polarizált a járványkezelés megítélése a pártpreferencia mentén, mint országosan.

A józsefvárosi önkormányzat járványkezelésének értékelése

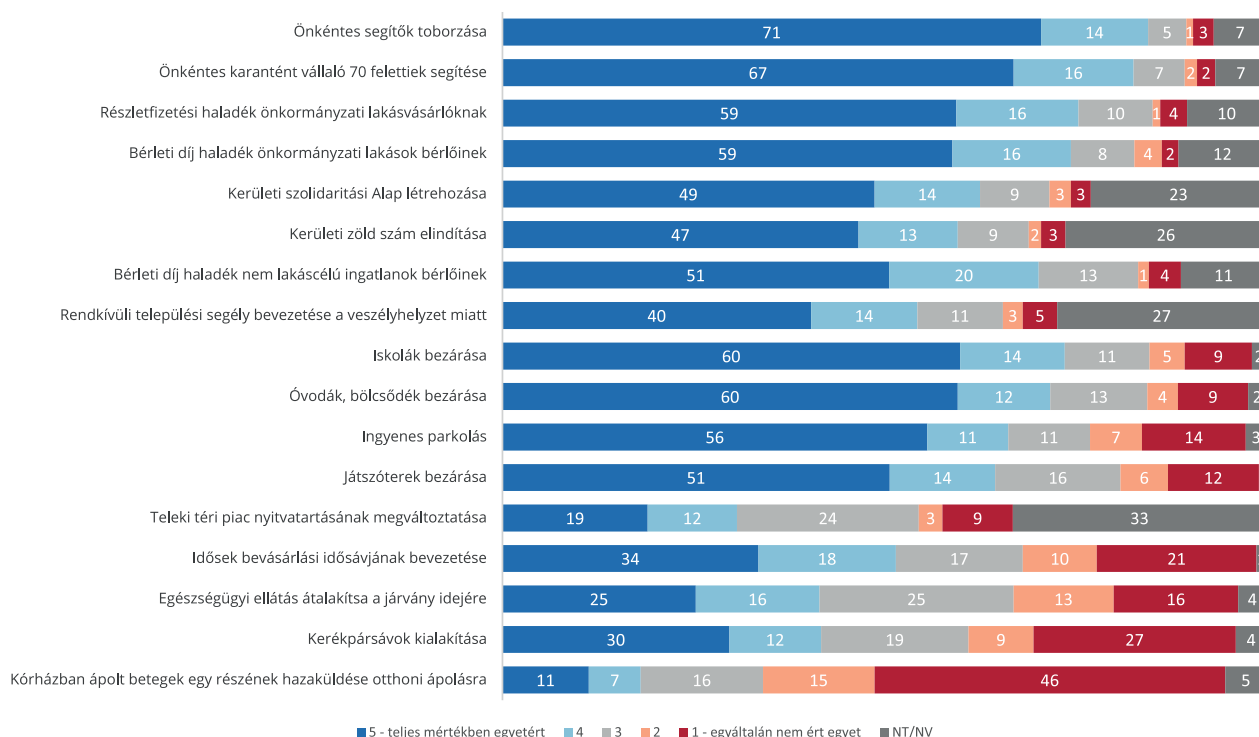
EGYES VÁLSÁGKEZELŐ INTÉZKEDÉSEKKEL VALÓ EGYETÉRTÉS

Míg az általános vett járványkezelésre valamivel jobb osztályzatot kapott a kormány, mint az önkormányzat, addig az egyes konkrét intézkedéseket tekintve már az önkormányzati lépésekkel nagyobb az egyetértők aránya. Bizonyos intézkedéseknél feltűnően magas volt azoknak az aránya, akik nem tudtak vagy nem akartak rá válaszolni. Ez jelezhet tájékozatlanságot, vagy azt, hogy a kérdéses intézkedés a megkérdezettek szempontjából irreleváns volt, mivel nem volt érintett annak kapcsán.

- Az eredmények szerint a felsorolt intézkedések megítélése széles skálán mozog. A legjobb osztályzatot az önkéntes segítők toborzása kapta (4,6). Ennek az intézkedésnek magas volt az ismertsége is. A Községi segítőrendszer szervezése a pandémiás időszakban a Józsefvárosi Önkormányzat Községi Részvételi Irodájához kapcsolódik, és egy TÖOSZ-pályázat keretében országosan is bekerült a legjobb önkormányzati gyakorlatok közé.³⁹
- A legkevésbé a kórházban ápolott betegek hazaküldésével értettek egyet (2,19), ami a kormány egyébként is széles körben vitatott intézkedése volt. Ezzel a válaszadók több mint 60 százaléka nem értett egyet.
- A kerületi intézkedéseknél alacsony szinten maradt az egyet nem értők aránya. Csupán a Teleki téri piacról szóló kérdésnél haladta meg az arányuk a 10 százalékot (12%).
- A legmegosztóbbnak a kerekpársávok kialakítása bizonyult, ami a Fővárosi Önkormányzat intézkedése volt. A kerületi válaszadók 42 százaléka egyetértett vagy teljesen egyetértett ezzel, míg 36 százalék a nem vagy az egyáltalán nem választ jelölte meg.
- A pártszimpátia az összes nem kerületi döntés megítélésére hat. A kormány által hozott döntésekkel a kormánypárti szimpatizánsok nagyobb mértékben értenek egyet, míg a főpolgármesteri kerekpársáv kialakítással az ellenzékiek.

³⁹ <https://jozsefvaros.hu/hir/75215/a-legjobb-19-ben-a-jozsefvarosi-onkormanyzat-palyazata>

Egyetértés mértéke a veszélyhelyzet idején hozott egyes intézkedésekkel (Az intézkedések rendezési szempontja a válaszok átlaga alapján történt az 1 [egyáltalán nem ért egyet] – 5 [teljesen egyetért] skálán)

A kutatásban rákérdeztünk arra is, hogy a kormány a megkérdezettek szerint biztosított-e elegendő védőfelszerelést az egészségügyi dolgozóknak. A válaszadók 46 százaléka szerint nem, míg 35 százalék szerint igen. A kérdésre 19 százalék nem tudott válaszolni.

Osztályozták továbbá a válaszadók azt is, hogy mennyire elégedettek azzal, ahogy a járvány alatt a vállalkozásokat segítette a kormány. Ebben a kérdésben a relatív többség, közel 35 százalék nem vagy egyáltalán nem volt elégedett ezen a téren a kormány intézkedéseivel, míg 30 százalék inkább elégedettnek vallotta magát, a többiek pedig nem tudtak határozott álláspontot elfoglalni a kérdésben.

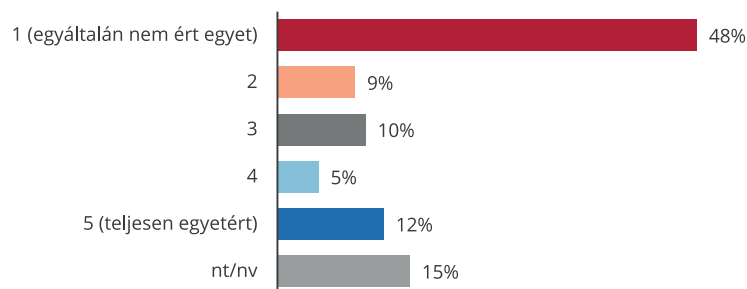
Külön kérdés vonatkozott arra, hogy a megkérdezettek tapasztalata szerint a gyerekek mennyire tudtak bekapcsolódni a veszélyhelyzet idején a digitális oktatásba. Erre a kérdésre több mint 20 százalék nem tudott válaszolni. Közel 14 százalék volt azok aránya, akik szerint nem tudtak a gyerekek bekapcsolódni a digitális oktatásba, 24 százalék szerint közepes mértékben, közel 40 százaléknál pedig úgy érezték, hogy ez jól vagy nagyon jól működött. Akik szerint a gyerekek nem tudtak megfelelően részt venni a digitális oktatási folyamatban, leginkább a szükséges eszközök (pl. számítógép, laptop) és a szükséges segítség hiányát jelölték meg ennek okaként.

FEJLESZTÉSI TÁMOGATÁSOK ELVONÁSA

A kutatás során külön rákérdeztünk a Józsefvárostól elvont 1 milliárd 125 millió forintos fejlesztési támogatás ügyére, ami a legnagyobb nyilvánosságot kapott kerületi politikai konfliktus volt a veszélyhelyzet idején.

A megkérdezettek 60 százaléka hallott az elvonásról. Az információ sokkal kevesebb kormánypárti szimpatizánsokhoz jutott el, mint ellenzékihez. Előbbiek körében 54%, utóbbiakéban 75% válaszolta azt, hogy hallott róla.

Vélemények a fejlesztési támogatás elvonásáról

A kerületet érintő kormányzati döntések közül a kórházi betegek hazaküldése után ez volt a legnépszerűtlenebb. Az összes válaszadó közel 60 százaléka nem vagy egyáltalán nem értett egyet vele. Az ellenzékiek nagyon alacsony osztályzatot adtak a döntésre (1,34 az 1-5-ös skálán), a kormánypártiak valamivel kedvezőbbet (3,20). Igaz, közülük is 24% az 1-es (*egyáltalán nem értek egyet*) választ jelölte meg, azaz a Fidesz-szavazók közel egynegyede is határozottan elutasította ez a lépést.

TÁRSADALMI CSOPORTOK KÖZÖTTI FESZÜLTSEGEK

A felmérés keretében vizsgáltuk az egyes társadalmi csoportok közötti ellentéteket is. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a megkérdezett tapasztalt-e a saját környezetében feszültséget a megnevezett társadalmi csoportok között.

A felsoroltak közül a legtöbbet a kerékpárosok és az autósok között tapasztaltak feszültséget a saját környezetükben (55%). Azt találtuk, hogy a kerékpársávok kialakításának értékelése nagyban függ a kerékpáros-autós reláció tapasztalataitól. Azok, akik tapasztaltak feszültséget, sokkal kevésbé értenek egyet az intézkedéssel (2,79), mint azok, akik nem tapasztaltak ilyet (3,58).

Csoportok közötti feszültségek, ellentétek érzékelése (Azoknak a százalékos aránya, akik a saját környezetükben tapasztaltak feszültséget az adott csoportok között.)

Viszonylag magas említettségű volt az idősek-fiatalok konfliktusos viszonya. A teljes mintában kapott 44%-os értékhez képest a 65 év felettiek körében ennél érdemben alacsonyabb (31%), míg a 18-29 évesek körében magasabb (51%) arányt tapasztaltunk. Ez nyilvánvalóan összefügg azzal a már említett, országosan is tapasztalható hatással, hogy a koronavírus-járvány következményei az első hullámban más és más szempontból érintették az időseket és a fiatalokat. Előbbiekre a megbetegedés, utóbbiakra elsősorban a gazdasági következmények jelentettek veszélyt.

A pártszimpátia mentén csak két csoportpárnál regisztráltunk szignifikáns eltérést. Az egyik a bevándorló-nem bevándorló reláció. Itt a Fidesz szavazóinak 28%, az ellenzéki szimpatizánsok-

nak 17%-a tapasztalt feszültséget. A másik pedig a szegény-jómódú reláció. Ennél éppen fordított a minta, az ellenzéki szavazók 45, a kormánypártiak 29 százaléka tapasztalt feszültséget. Ebben a vonatkozásban még az is elmondható, hogy az alacsony jövedelműek körében mértünk magasabb említettséget. A jobb jövedelmi helyzetben lévők kisebb arányban számoltak be ilyen feszültségről.

KERÜLETI PROBLÉMÁK

A három legtöbbet említett probléma a hajléktalanság, a köztisztaság és a közbiztonság, ami önmagában nem meglepő, hiszen az önkormányzatok szintjén általában hasonló képet mutat a problémaérzékelés. Ráadásul ezt erősíthette a kormányzati kommunikáció is, mivel az önkormányzati választás óta elsősorban ezekben a témákban igyekezett a kormány támadni az új kerületi vezetést.

A három legtöbbet említett kerületi probléma, százalékban

első helyen		második helyen		harmadik helyen	
Hajléktalanság	30	Hajléktalanság	24	Hajléktalanság	16
Köztisztaság	26	Köztisztaság	22	Köztisztaság	12
Közbiztonság	15	Közbiztonság	16	Közbiztonság	12

- A megkérdezettek 70 százaléka említette a hajléktalanságot a három probléma között. A köztisztaságot 60%, a közbiztonságot 43% említette.
- A többi probléma említettsége sorban: lakhatási válság (26%); légszennyezettség (23%); zöld területek hiánya (21%); egészségügyi ellátás (19%); közlekedés (12%).
- Bár a kormánypárti és az ellenzéki szimpatizánsok között kapott arányok a mintában némileg eltérnek, ezek közül csak egyetlen tekinthető statisztikailag szignifikánsnak, a lakhatási válság megítélése. Ezt a fideszeseknek 15 százaléka említette a három probléma között, míg az ellenzéki szavazóknak a 38 százaléka.

A hajléktalan emberekre vonatkozó kérdések kapcsán a józsefvárosi kutatás jelentős részben hasonló eredményeket mutat, mint a Political Capital az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karával és a Menhely Alapítvánnyal együtt készített 2019-es reprezentatív budapesti közvélemény-kutatása.⁴⁰

- Ahogy tavaly a főváros egészében, úgy most a VIII. kerületben is az volt látható, hogy a hajléktalan emberekkel kapcsolatos közegészségügyi kockázatot lényegesen magasabbnak ítélik a válaszadók, mint a közbiztonságot. A józsefvárosi megkérdezettek 25 százaléka értett egyet teljes mértékben azzal a kijelentéssel, hogy a hajléktalanok komoly fenyegetést jelentenek a közrendre és a közbiztonságra, míg a közegészségügyi fenyegetésről már közel 40% gondolta ugyanezt – tegyük hozzá: pandémiás időszakban ez nem nevezhető kiugró értéknek.
- A józsefvárosi kutatás esetében is azt az eredményt kaptuk, hogy a válaszadók túlnyomó többsége (75%) szerint hajléktalanságot nem büntetéssel kell kezelni, hanem szociálpolitikai eszközökkel.
- A hajléktalanság kezelését illetően a megkérdezett józsefvárosiak nagy többsége fontosnak tartja, hogy a hajléktalanok emberhez méltó életkörülmények között éljenek (73%), valamint, hogy az államnak és az önkormányzatnak törekednie kell arra, hogy szállást biztosítson a hajléktalan emberek számára (68%).

MILYEN IRÁNYBA MENNEK A DOLGOK?

Az ország és a Főváros vonatkozásában némileg többen vannak azok, akik szerint rossz irányba mennek a dolgok. Ugyanakkor a kerületben minimálisan meghaladja az elégedettek száma az elégedetlenekét. A válaszadók relatív többsége, 42 százaléka szerint a kerületben jó irányba mennek a dolgok.

⁴⁰ https://www.politicalcapital.hu/konyvtar.php?article_read=1&article_id=2437

- Figyelemreméltó azonban, hogy a kerület kapcsán a megkérdezettek ötöde nem tudott válaszolni a kérdésre. Ez lényegesen magasabb, mint a másik két kérdés esetében. Ez arra utal, hogy közel egy évvel a választás után még van egy jelentős bizonytalanság a politikai váltás utáni új helyzetben a kerületi lakosok körében.

A folyamatok megítélése országos, fővárosi és kerületi szinten

	jó irányba	rossz irányba	nt/nv
általában Magyarországon	41	49	10
Budapesten az elmúlt fél évben	38	49	14
Józsefvárosban az elmúlt fél évben	42	38	21

Nem meglepő módon a pártválasztás nagyon meghatározza az irány percepcióját. Az alábbi táblázatban a három pártpreferencia-csoportban kapott eredmények olvashatók.

A folyamatok megítélése országos, fővárosi és kerületi szinten, a fő pártpreferencia csoportokban (jó irányba / rossz irányba / nem tudja)

	kormánypárti	ellenzéki	bizonytalan
általában Magyarországon	80/14/6	10/87/4	33/48/19
Budapesten az elmúlt fél évben	32/63/6	45/42/13	36/42/22
Józsefvárosban az elmúlt fél évben	25/60/16	62/22/16	39/33/28

- A sok kerületi politikai konfliktus ellenére a felmérés szerint a kormánypárti válaszadók negyede is úgy ítéli meg, hogy a kerületben jó irányba mennek a dolgok. Ezt az erősen törzsi gondolkodásban kedvezőnek is lehetne értékelni.
- A fővárosi vezetés viszonylatában ennél még nagyobb arányban (32) voltak olyan Fidesz-szavazók, akik szerint jó irányba mennek a dolgok Budapesten.
- Az ellenzékiek 62 százaléka elégedett az iránnyal. Ez viszont sokkal több, mint a fővárosi folyamatokat kedvezőnek ítélik 45 százalékos aránya. Ugyanakkor az ellenzékiek 22 százaléka szerint rossz irányba mennek a dolgok a kerületben.

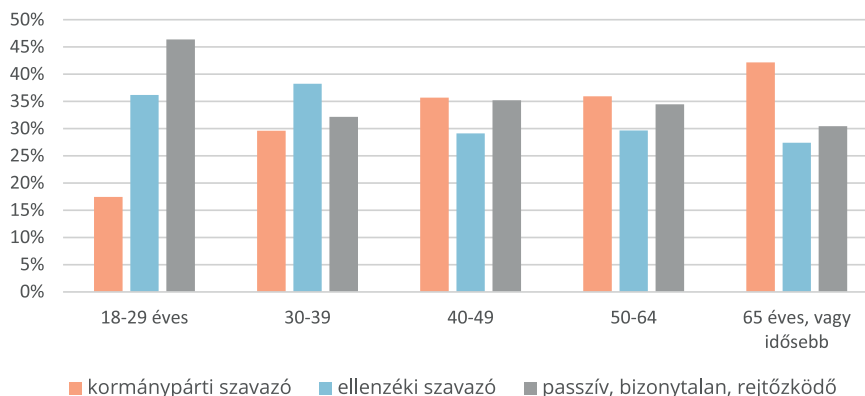
POLITIKAI ATTITÜDÖK

PÁRTPREFERENCIÁK

Az önkormányzati választás óta nem történt érdemi változás a pártpreferenciák tekintetében. Egy mostani országgyűlési választáson 33 százalék a Fideszre szavazna, 32 százalék valamely ellenzéki pártra, 35 százalék pedig passzív, bizonytalan vagy titkolja pártpreferenciáját. Az ellenzéki pártok között így oszlanak meg a józsefvárosiak: Momentum 11,1%, DK 7,6 %, Kétfarkú Kutya Párt 5,6% (!), MSZP 2%, minden más párt 1-2 százalék. A választadók 17,5 százaléka nem tudja, kire szavazna.

- Az egyes korcsoportokban jelentős eltérések tapasztalhatók a pártpreferenciákban. A Fidesz támogatottsága az életkorral emelkedik. Miközben a 65 év felettiek között 40 százalék feletti a kormánypártiak aránya, addig a harmincasok esetében 30 százalékos, a fiatal felnőtteknél pedig mindössze 17 százalék szavazna a Fideszre.
- Az ellenzéki pártoknál fordított a tendencia, bár nem annyira erőteljes, mint a Fidesz esetében. A 40 alattiaknak mintegy 37 százaléka szimpatizál valamelyik ellenzéki párttal. Az idősebb korosztályban ez az arány alulról közelíti a 30 százalékot.
- A bizonytalanok aránya kiemelkedő a fiatal felnőttek körében. 46 százalékuk passzív, nem tudja, hogy kire szavazna vagy eltitkolja azt.

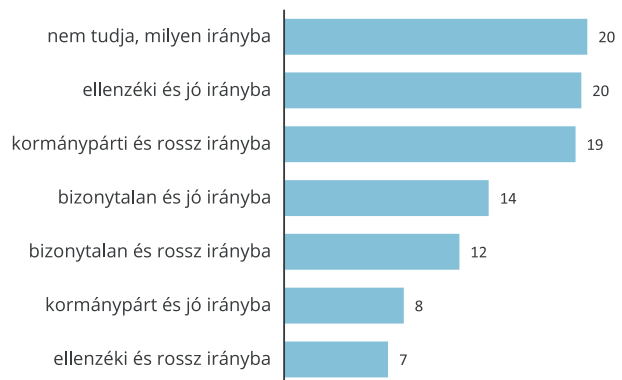
A fő pártpreferencia-csoportok megoszlása korcsoportonként

- A nemek pártválasztása között nincs érdemi eltérés. Az iskolai végzettség tekintetében viszont már mérhető statisztikailag is szignifikáns különbségek. Az alacsony végzettségűek (az érettségivel nem rendelkezők) körében az átlagnál magasabb a Fidesz támogatottsága, míg a magasabban képzettek körében fordított a helyzet. A kormánypártiak aránya a diplomások körében a legalacsonyabb, 25 százalék. Körükben 37 százalék voksolna valamelyik ellenzéki pártra. Ugyanakkor a politikai bizonytalanság ebben a csoportban is magas, 38%.

A PÁRTVÁLASZTÁS ÉS A KERÜLET MEGÍTÉLÉSE

Az alábbiakban a megkérdezetteket az alapján bontjuk csoportokba, hogy kormánypárti, ellenzéki szimpatizánsok vagy bizonytalanok, illetve hogy mit gondolnak arról, milyen irányba haladnak a dolgok Józsefvárosban. A csoportok megoszlása a következő:

PROBLÉMÁK

Egy kivétellel mindegyik csoportban az első három helyen a hajléktalanság, a köztisztaság és a közbiztonság áll. Az egyedüli kivétel azok a kormánypárti szimpatizánsok, akik szerint jó irányba mennek a kerületben a dolgok. Esetükben a harmadik legtöbbet említett probléma a zöld területek hiánya.

Problémaérzékelés a fő pártpreferencia-csoportokban, a kerületi folyamatok megítélése szerinti bontásban

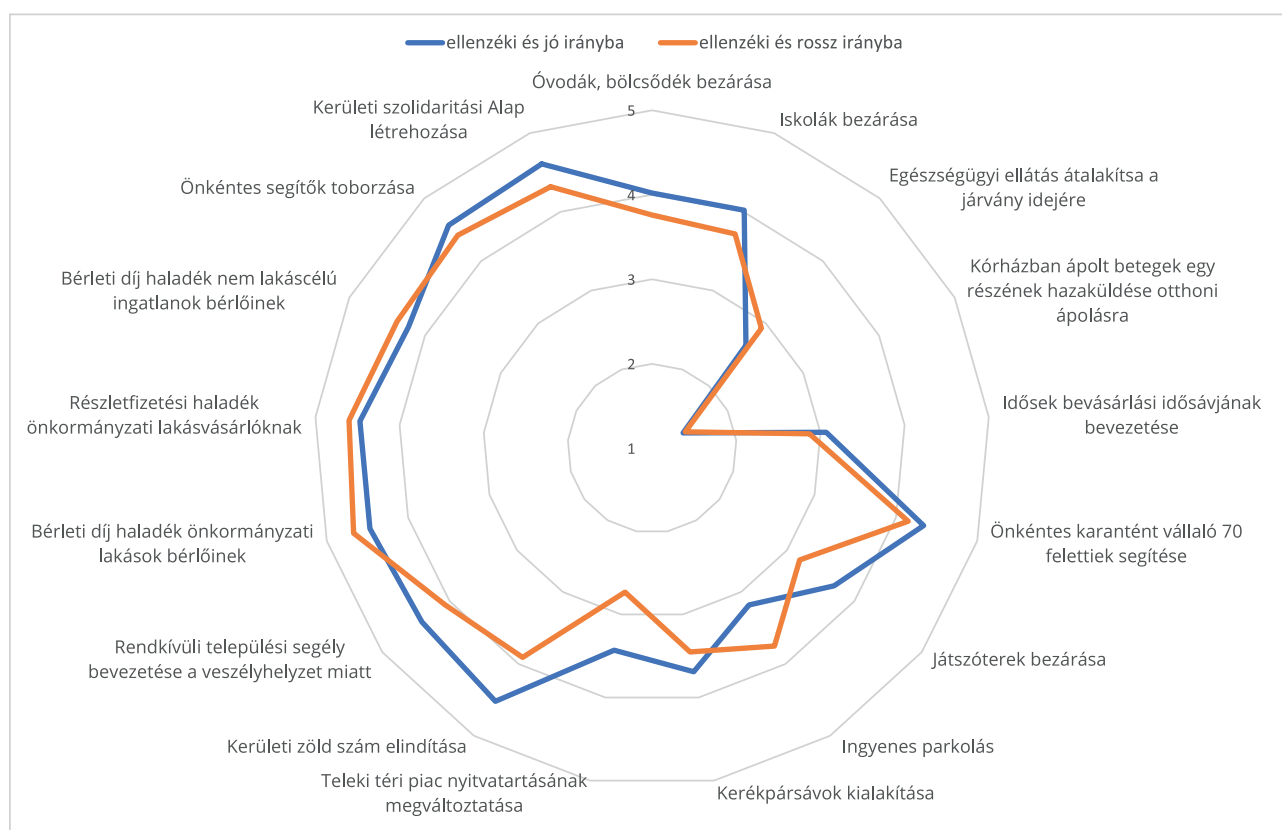

- A mintában szereplő pártválasztók mindkét csoportjában kirajzolódik, hogy a kerületi folyamatokkal elégedettek számára a zöld témákat (légszennyezettség/zöld területek hiánya) tartják problémásabbnak, míg a legnagyobb eltérést a közbiztonság említettségében mértük.
- A pártpreferencia nélküliek esetében – hasonlóan a Fidesz szimpatizánsaihoz – a kerületi folyamatokkal nem elégedettek a három fő területet nagyobb arányban érzik problémásabbnak, mint azok, akik elégedettek.

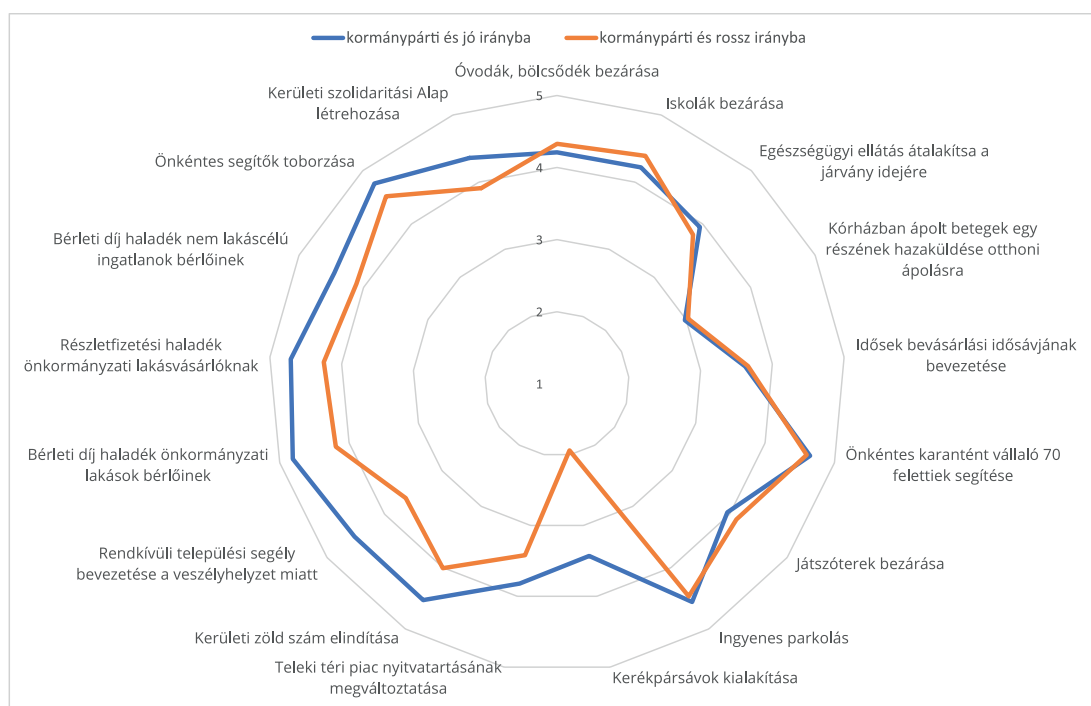
INTÉZKEDÉSEK

Az intézkedésekkel való egyetértés tekintetében a jó irány/rossz irány csoportok között csak kevés eltérést tapasztaltunk. Az ellenzéki szimpatizánsok körében az elégedetlenek kevésbé értettek egyet a piac nyitvatartásának megváltoztatásával és a kerületi zöld számmal, ugyanakkor az ingyenes parkolásnak jobban örültek.

A járvánnyal kapcsolatos intézkedések átlagos megítélése az ellenzéki szimpatizánsok körében, a kerületi folyamatok érzékelése szerinti bontásban

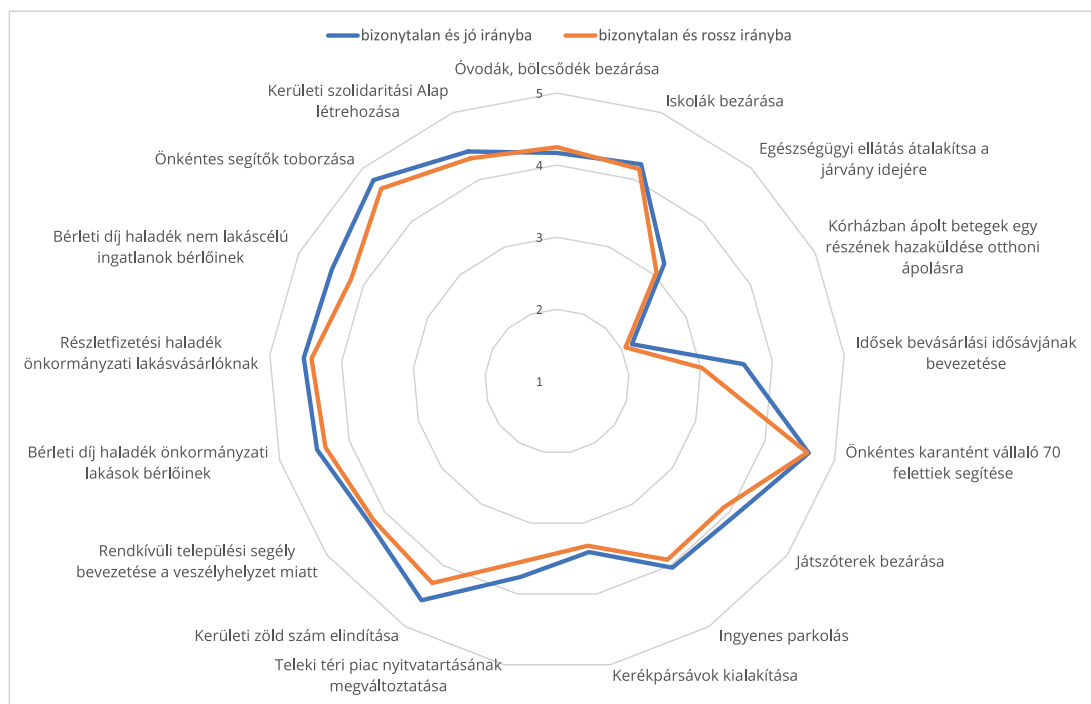

A járvánnyal kapcsolatos intézkedések átlagos megítélése a kormánypárti szimpatizánsok körében, a kerületi folyamatok érzékelése szerinti bontásban

A kormánypárt szavazói körében nem volt eltérés a kormányzati intézkedések megítélésében, a kerületiek többségében azonban igen. Azok a fideszesek, akik szerint jó irányba mennek a dolgok a kerületben, nagyobb mértékben értenek egyet a kerületi intézkedésekkel. A kerékpársávok kialakításának (ami fővárosi intézkedés volt) megítélése mutatja a legnagyobb eltérést.

A járvánnyal kapcsolatos intézkedések átlagos megítélése a pártválasztásukban bizonytalanok körében, a kerületi folyamatok érzékelése szerinti bontásban

A pártpreferenciájukban bizonytalanok esetében lényegében nincs eltérés az intézkedések megítélésében azok között, akik a kerületi folyamatokat jónak vagy rossznak tartják.

FORRÁSOK, IRODALOMJEGYZÉK

- Alföldi, György. "Egy Városrész Születése." real.mtak.hu, 2019. <http://real.mtak.hu/104478/1/doi%2036%2044.pdf>.
- "Szociális Városrehabilitáció a Józsefvárosban." Falu Város Régió no. 2 (2008): 27–34. http://www.urbanisztika.bme.hu/segedlet/publikacio/2008_2_faluvarosregio_szocrehab.pdf.
- Berényi B., Eszter. "Történelmi Városrészek Átalakulásának Társadalomföldrajzi Vizsgálata Budapest Belvárosában." 2010. <http://tgf.elte.hu/upload/doktori/berenyiedisszertacio.pdf>.
- Futureal. "Főoldal." Futureal, 2020. <https://www.futurealgroup.com/hu/>.
- Horváth, Dániel. "A Városrehabilitáció Társadalmi Sokszínűsége Gyakorolt Hatásainak Térbeli Társadalmi Vizsgálata Józsefvárosban." Területi Statisztika 59, no. 6 (2019): 606–43. <https://doi.org/10.15196/ts590602>.
- Központi Statisztikai Hivatal. "Budapest Számokban." ksh.hu, 2014. http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/mesz/01_bp_14.pdf.
- "Népszámlálás 2001 – 6. Területi Adatok – Központi Statisztikai Hivatal." www.nepszamlalas2001.hu, 2001. http://www.nepszamlalas2001.hu/hun/kotetek/06/01/data/tabhun/3/load01_1_0-8.html.
- Rév8 Rt. "Józsefváros Magdolna-Negyed Szociális Városrehabilitáció." Budapest: Rév8 Rt, 2005. <https://www.eukn.eu/fileadmin/Lib/files/EUKN/2010/104-j--zsefv--ros-magdolna-negyed-rehab.pdf>.
- Smart City Budapest. "Dzsentrifikáció a VIII. Kerületben - Kritikai Városkutató Műhely | Smart City Budapest." smartcitybudapest.eu, 2016. <https://smartcitybudapest.eu/hu/news/dzsentrifikacio-viii-keruletben-kritikai-varoskutato-muhely>.
- VIII. kerület Józsefvárosi Önkormányzat Polgármesteri Hivatala. "A Budapest Főváros VIII. Kerületi Önkormányzat Képviselő-Testületének a Pénzbeli És Természetbeni, Valamint a Személyes Gondoskodást Nyújtó Szociális És Gyermejjóléti Ellátások Helyi Szabályairól Szóló 10/2015. (III.01.) Önkormányzati Rendelete Alapján Nyújtható Támogatások." Budapest: VIII. kerület Józsefvárosi Önkormányzata, 2015.
- "Budapest Főváros VIII. Kerület Józsefvárosi Önkormányzat 19/2009. (V.06.) Ök. Számú Rendelete a Képviselő-Testület És Szervei Szervezeti És Működési Szabályzatáról." jozsefvaros.hu, 2009. https://jozsefvaros.hu/dokumentumok/169_.pdf. 33. o.
- "Csökkenő Munkanélküliség Józsefvárosban." jozsefvaros.hu, 2014. <https://jozsefvaros.hu/hir/1641/csokkeno-munkanelkuliseg-jozsefvarosban>.
- "Európa Belvárosa Program I-II." jozsefvaros.hu, February 1, 2012. <https://jozsefvaros.hu/fejleszt/1585/europa-belvarosa-program-i-ii>.
- "Kétmilliárd Forintos Komplex Városfejlesztés Indul Józsefvárosban." jozsefvaros.hu, March 7, 2018. <https://jozsefvaros.hu/hir/5588/ketmilliard-forintos-komplex-varosfejleszt-es-indul-jozsefvarosban>.
- "Magdolna Negyed Program III." jozsefvaros.hu, April 1, 2013. <https://jozsefvaros.hu/fejleszt/1586/magdolna-negyed-program-iii>.
- "Szociális Szolgáltatástervezési Konceptió Felülvizsgálat." jozsefvaros.hu, 2018. https://jozsefvaros.hu/tu_dokumentumok/5975_20181218_javaslat_a_jozsefvarosi_szocialis.pdf.